
Dansk Sygeplejeråds magtkampe

I spændingsfeltet mellem tradition og forandring stod kampen om sygeplejerskernes vilkår mellem omsorgen som kald eller som erhverv

Nete Balslev Wingender: Firkløveret og ildsjælene. Dansk Sygeplejeråds historie 1899 - 1999. Bind 1 & 2. Dansk Sygeplejeråd, København 1999. Farveill. 454 s, 275,00 kr.

Af Kirsten Eeg

Hovedtemaet i Nete Balslev Wingenders tobindsværk *Firkløveret og ildsjælene* er Dansk Sygepleje-

råds historie, fra de første spæde skridt til at danne en Sygeplejeforening blev taget og frem til i dag. Men det er også kvindehistorie gennem fire generationer, og det er historien om mange forskellige magtkampe: Magtkamp sygeplejerskerne indbyrdes - eller er det mellem Dansk Sygeplejeråd (DSR) og de menige sygeplejersker? Magtkamp mellem

læger og sygeplejersker, magtkamp om løn, uddannelse og om anerkendelse.

Det er et smukt produceret værk med mange storartede illustrationer. Man får på fin vis indblik i, at det ofte var DSR selv, der bremsede udviklingen inden for løn- og arbejdsforhold. DSR's medlemmer var således selv underlagt det patri-

arkalske samfunds syn på kvinder og omsorgsarbejde. De få, der ikke ville underlægge sig denne opfattelse, blev ekskluderet eller truet med eksklusion indtil så sent som i 80'erne.

Bogen udspringer af et grundigt researcharbejde. Der er i de to bind et flot gennemført noteapparat, der gør det let at efterforske kilderne.

Indledningsvis siger Nete Balslev Wingender, at historien om DSR fremtræder, som hun har fortolket den ved hjælp af det efterladte kilde-materiale. Men senere i indledningen er der en varm tak til Kirsten Stallknecht for uvurderlig støtte og konstruktiv kritik, og vi får at vide, at det er Kirsten Stallknecht, der har sat bogen om DRS's historie i værk. Det får mig til at spørge: Fremtræder DSR's historie også (mest), som den er fortolket af Kirsten Stallknecht?

Værket er inddelt i tre epoker. Den første fra 1899-1933 handler om stiftelsen af DSR. Den anden epoke fra 1933-1959 beskriver spændingsfeltet mellem tradition og forandring. I den tredje epoke fra 1959 - 1999 beskrives DSR's kamp for at blive en fagforening med forhandlingsret for alle sygeplejersker og videreførelsen af kampen for en bedre uddannelse, en kamp, der begyndte sammen med stiftelsen af DSR.

Dansk Sygeplejeråds damer

Sygeplejersken Charlotte Norrie, der var kendt både i Danmark og i udlandet for sit kvindesagsarbejde og sit arbejde for sygeplejesagen, kæmpede for, at sygeplejerskeuddannelsen skulle være en treårig uddannelse med både teoretisk og praktisk oplæring, inspireret af Nightingaleskolen. Charlotte Norrie var den sygeplejerske, der tog initiativet til dannelsen af en Sygeplejerskeforening, men hun var for kontroversiel og ville for meget, og så havde hun kun ét års erfaring med

hospitalsarbejde. I stedet blev det Henny Tscherning, der skulle få afgørende betydning for Sygeplejerskeforeningens videre udvikling.

At DSR var (og er) en magtfuld forening, ses tydeligt af optagelsesbestemmelsen af 1903, hvori det blev slået fast, at ansøgeren måtte opfylde "de Fordringer med Hensyn til Uddannelse og Dygtighed, som Repræsentantskabet i hvert enkelt Tilfælde måtte stille". (1 B1,s.24)

Hvilke fordringer, det var, fortaber sig i det dunkle, men at DSR havde magt til at ekskludere og inkludere sygeplejersker, og at den magt var hos de toneangivende damer, derom er der ingen tvivl.

Det var Henny Tscherning, der som formand i perioden 1899—1927 samlede sygeplejerskerne i DSR. De egenskaber, der skulle kendetegne en god sygeplejerske, var: properhed og ordensans, pligtfølelse og pålidelighed, kvindelighed, mildhed, selvdisciplin og ubetinget lydighed. Efter et år som sygeplejerske skulle man være "en bedre, stærkere, kærligere Personlighed end før". (1 B1,s.27)

Charlotte Munck overtog formandsposten i 1927 og beklædte den frem til sin død i 1932. Derefter var der nogle år med uro og brydningstider i DSR. E. Hjort-Lorentzen forsøgte flere gange at blive valgt ind i DSR. Det lykkedes ikke, hun blev anklaget for at sætte "splittelseskræfter i gang og optræde uansvarligt" (1 B1,s.120), og så var hun medlem af Danmarks Kommunistiske Parti, hvilket gjorde, at hun ikke havde mulighed for at blive valgt som formand for DSR. Først i 1939 blev hun valgt ind i DSR, og det viste sig, at hun var et medlem, der ønskede at overbevise, ikke at splitte.

Fra 1932-1934 var det Margrethe Koch, der varetog formandsposten, og fra 1935-1941 var det Elisabeth With. Begge valgte de at fortsætte

den linie, der var lagt af Henny Tscherning og Charlotte Munck. To gange i 30'erne var Gustava Hjort konstitueret formand for DSR.

Løn- og arbejdsforhold

Marie Madsen valgte også at gå i sine forgængeres fodspor, da hun fra 1941-1968 beklædte formandsposten. I 1968-1996 var det Kirsten Stallknecht, der stod ved roret, en formand, der kæmpede sig til en magtposition såvel indtil i DSR som udadtil. I 1996 tog Jette Sø over, og fra nu af skulle kampen for bedre løn- og arbejdsforhold have første prioritet.

Tre af DSR's førstedamer har fejret 25 års jubilæum som formænd for DSR, og det er formænd, der har markeret sig stærkt, sat deres tydelige spor i organisationen, og formået at styre (knægte) de medlemmer, der havde en anden mening end dem selv.

At være sygeplejerske i begyndelsen af det 20. århundrede var et hårdt og barsk arbejde med udsigt til en utryk alderdom. Arbejdsdagen var lang, lønnen meget ringe og langt de fleste sygeplejersker havde ingen pensionsordninger.

Charlotte Muncks udtalelse om, at sygepleje først og sidst er "et Barmhjertighedsarbejde, ikke alene et Levebrød; det er et Arbejde, der skal gøres i den rette Aand"(1 B1,s.82), viser, at det var *kaldstanken*, der var dominerende, selvom hun samtidig udtalte, at sygeplejen var et erhverv, hvorved sygeplejersker skulle kunne forsørge sig selv.

De kvindeligste

Men der skulle gå lang tid, før sygeplejersker kunne forsørge sig selv. Sygeplejersker, der havde været uddannet i 20 år fik i 1940'erne "den svimlende Gage af 335,50 kr. pr. Maaned paa egen Kost og Logi". (1 B1, s. 183) En ung pige uden uddan-

nelse fik 400,00 kr. om måneden for at stå i en butik.

I 1920'erne blev der generelt i samfundet sat fokus på arbejdstiden, og forslaget om otte timers arbejdsdag tiltalte mange sygeplejersker, men DSR's bestyrelse fandt det upassende for de "kvindeligste kvinder" (sygeplejersker, der ikke måtte gifte sig og ikke blive mødre) kun at arbejde otte timer i døgnet. Det kunne medføre at "Plejen af Patienterne vil let komme til at blive et rent og skært mekanisk Arbejde" (1 Bl, s.85), og det kunne hverken

fagligt eller etisk forsvares. Først i 1942 kunne Marie Madsen oplyse, at overenskomstens bestemmelse om en arbejdsdag på otte til ni timer var indført på tre fjerdedele af provinsens sygehuse.

Dansk Sygeplejeråd gjorde sig til fortaler for, at sygeplejerskernes boliger hørte til på hospitalerne og gerne bag en sygestue, så sygeplejerskerne let kunne tilkaldes, når der var behov for det. I 1930'erne gjorde sygeplejerskerne oprør mod kost- og boligvangen, men først med udgangen af 50'erne var den ophævet for

sygeplejerskerne.

I 60'erne brød den ulmende vrede over de dårlige løn- og arbejdsforhold ud i en heftig debat, tonen blev skærpet, kravet var: bedre løn.

DSR havde gennem årtier været på vej til at blive en fagforening, men det blev DSR først efter strejken i vinteren 73/74, og siden har det været lønkampen, der har været det mest synlige af DSR's arbejde, og det er stadig (den lave) løn, der får sygeplejerskerne på barrikaderne.

Kirsten Eeg er sygeplejerske og cand. phil.